

Gönderilme Tarihi : 28.03.2022
Kabul Tarihi : 30.04.2022
DOI : 10.32705/yorumyonetim.1094253

Derleme Makale/Review Article

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI ÜZERİNE TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME: GİRİŞİMCİLİK TANIMLARINDA YER ALAN ORTAK VURGULAR

Osman AKARSU

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı

osmanakarsu@gmail.com, ORCID ID: [0000-0002-0595-6795](https://orcid.org/0000-0002-0595-6795)

Musa Said DÖVEN

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

saiddoven@yahoo.com, ORCID ID: [0000-0001-7499-8430](https://orcid.org/0000-0001-7499-8430)

ÖZ

Bu çalışmada, girişimcilik kavramını tarihsel gelişim sürecinde değerlendirmek, literatürde öne çıkan girişimcilik tanımlarında öne çıkan unsurları belirlemek ve girişimcilik literatürüne katkı sunmak amaçlanmıştır. Öncelikle yerli ve yabancı girişimcilik literatürü detaylı bir şekilde ele alınıp dönemsel olarak bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Daha sonra bu tanımlarda yer alan ortak ifadeler belirlenmiş olup son olarak bu tanımların belirlenen kriterler çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Tarihsel süreçte öne sürülen girişimcilik tanımlarından hareketle girişimcilik tanımlarındaki ortak kavramlar, tekrar eden unsurlar, kabul edilen ortak davranış kalıpları analiz edilmiştir. Bu kavramların temel varsayımları, bu kavramların etkilediği ya da etkilendiği kuramlar ve okullar, kavramların davranış mı eğilim mi olduğu ele alınmıştır. İş dünyasının merkezi oyuncusu olan girişimcinin tarihsel süreçte geçirdiği yolculuk ve bu yolculukta ortaya çıkan 23 adet temel tanımsal unsurun ortaya konulması, bu tanımların etkilediği ve etkilendiği kuramlarla ilişki kurulması bu çalışmanın en temel sonucudur. Sonraki araştırmalarda girişimcilik tanımlarının bu bağlamda ele alınması ve girişimcilik kavramının seyrinin anlaşılması noktasında ışık tutması beklenmektedir. Araştırma girişimcilik alanındaki tartışmalı tanımlamaları bütüncül manada birleştirici yaklaşımla ele alması alana özgün bir katkı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Girişimcilik Tanımları, Ortak Girişimcilik Tanımları, Tarihsel Değerlendirme

ENTREPRENEUR AND ENTREPRENEURSHIP CONCEPTS: A HISTORICAL ASSESSMENT AND THE ASSESSMENT OF COMMON CONCEPTS IN THE DEFINITIONS

ABSTRACT

In this study, it is aimed to evaluate the concept of entrepreneurship in the historical development process, to determine the prominent elements in the definitions of entrepreneurship in the literature and to contribute to the entrepreneurship literature. First of all, domestic and foreign entrepreneurship literature was

discussed in detail and a periodic classification was made. Then, the common expressions in these definitions were determined, and finally, these definitions were evaluated within the framework of the determined criteria. Based on the definitions of entrepreneurship put forward in the historical process, common concepts, repetitive elements, accepted common behavior patterns in the definitions of entrepreneurship were analyzed. The basic assumptions of these concepts, the theories and schools that these concepts affect or are affected by and whether the concepts are behaviors or tendencies were evaluated. The journey of the entrepreneur, who is the central actor of Business World, in the historical process and the revealing of 23 basic descriptive elements that emerged in this journey, and establishing relations with the theories that these definitions affect and are affected by are the most basic results of this study. It is expected that the definitions of entrepreneurship will be handled in this context in future research and will shed light on the understanding of the course of the concept of entrepreneurship. The research has made a unique contribution to the field by handling the controversial definitions in the field of entrepreneurship with a holistic and unifying approach.

Keywords: Entrepreneurship, Definitions of Entrepreneurship, Joint Entrepreneurship Concepts, Historical Assessment

GİRİŞ

Bu çalışma, girişimcilik kavramına dair hem kavramsal hem de kuramsal bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Kavramsal kısım, girişimciliğin tanımlandığı, literatürdeki tanımların verildiği ve önemine vurgu yapılan bir içerikte tasarlanmıştır. Literatürde yer alan tanımlamaların özeti sunulurken öne çıkan unsurların belirtildiği bir sınıflamaya gidilmiştir. Girişimcilik tanımlarından hareketle yapılan bu sınıflandırmanın amacı iktisadi düşünce ve işletme literatürü içerisinde var olduğu görülen girişimcilik tanımlarının özellikleri, hangi faktörleri öne çıkardığı, temel varsayımları, öne çıkan yazar veya yazarları, etkilediği ya da etkilendiği kuramlar ve okullar belirtilmiştir. Böylelikle asıl ilgilenilen kavram olan girişimcilikle ilgili [f]aktörlerin entelektüel kökeni hakkında fikir sahibi olunmuştur.

Kavramla ilgili detaylı literatür taramasına girmeden önce terim anlamı olarak girişimcilik kavramı Oxford Learners Dictionary’de “finansal risk alarak, işletme ya da işletmeler kurarak veya işleterek para kazanma faaliyeti ve bunu yapabilme yeteneği olarak tanımlandığı ifade edilmelidir. İngilizce ‘enter’ giriş ve ‘pre’ ilk ya da önce anlamlarına gelen sözcüklerin birleşiminden oluşmaktadır. Petur O. Jonsson (2017: 18) girişimcilik kavramını İngiliz diline girmeden önce müteahhit, maceracı, girişimci, spekülâtör ve usta gibi farklı terimlerle kullanıldığını vurgulamıştır. Üstlenmek, girişmek, yeltenmek anlamlarına gelen Fransızca ‘entreprendre’ sözcüğünden türetilen girişimci kavramı, işin riskini, yönetimini ve organizasyonunu üstlenen kişi olarak görülmüştür (Frederick, O’Connor ve Kuratko, 2018: 8).

Girişimcilik literatüründe ekoller ve okullar bağlamında bir değerlendirmeye gidildiğinde öne çıkan ya da vurgulanan kavramlar tarihsel süreç içerisinde ele alınacak olursa, erken dönem içerisinde girişimci çoğunlukla hayatta kalmak amacıyla risk alma, yenilik yapma gibi temel girişimcilik unsurlarıyla karakterizedir. Göçebe toplumdaki yerleşik hayata geçilmesiyle beraber artan tarımsal faaliyet ve zanaatkarlık sonucu insanlar ihtiyacının fazlasını üretmeye başlamışlardır. Bu hususta fazla üretimin getirdiği bazı sorunlarla karşılaşmış, bu üretilen fazla malların muhafazası ve güvenliği sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorun bir başka girişimci niteliği olan takas ve pazar bulmayı gündeme getirmiştir. Sonrasında Endüstri devrimiyle sanayi toplumuna geçişimiz ve kitle üretimi ve en nihayetinde bilgi toplumu oluşumuzla olgunluğunu sürdüren ve çok farklı niteliklerle ele alınan bir olgu olarak girişimcilik, okullar ve dönemler bağlamında ele alınabilecek kadar geniş bir kavramdır. Girişimcilikle ilgili ekollere bakıldığında yoğun olarak vurgulanan bazı unsurlar göze çarpmaktadır.

Kısaca özetlemek babında yönetici ve girişimci ayrımını risk alma bağlamında ayıran, yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden rasyonel, soyut ve çıkarıcı bireyi öne çıkaran İngiliz Okulu, yaratıcı yıkım kavramının mimarı Schumpeter’in dâhil olduğu ve ekonomideki denge dengesizlik tartışmalarında girişimcilik için risk almanın yanında yenilik yapmanın da önerildiği Alman Okulu bulunmaktadır. Bunların yanında başarılı

girişimcilerin fikir dünyasında karar alırken risk ve belirsizliği algılama özelliğinin bulunduğunu iddia eden Knight'ın da dâhil olduğu Chicago Okulu, istifade edilmemiş fırsatları keşfe vurgu yapan, rekabeti öne çıkaran Avusturya Okulu gibi bazı temel okullar ve ekoller bulunmaktadır. Bütün bu okullar dönemlerinin felsefi akımlarından, siyasi ve içtimai söylemlerinden etkilendikleri düşünülmektedir.

Girişimci tanımlarının ayrıca girişimciliğin davranışsal yönüne mi eğilimsel yönüne mi vurgu yaptığıyla ilgili hususta önem arz etmektedir. Literatürde bu husus firma ve toplum davranışı ya da birey özelliği şeklinde ele alındığı görülmektedir (Lumpkin ve Dess, 1996; Miller ve Friesen, 1982; Nijkamp, 2003). Değerler, eğilimler ve davranış arasındaki bağlantı, çok sayıda işletme ve yönetim çalışmasında kabul edilmiştir (Alferaih, 2017; Audretsch, Bönte ve Tamvada, 2013; Connor ve Becker, 2003; Defever, Pandelaere ve Roe, 2011; Hemingway, 2005; Misra ve Kumar, 2000; Raza, Muffatto ve Saeed, 2019). Şöyle ki davranışsal ve eğilimsel tanımların ölçümü, sınıflandırılması veya tasnifinin ayrıştırılarak yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bunların yanında bireysel, örgütsel ve toplumsal analiz düzeylerinin hangilerini en çok içine alan bir tanımlamaya gidildiği, tanımların hangi alanın göçünden etkilendiğiyle ilgili de bir tasnife gidilmiştir.

Bu araştırma özünde üç araştırma sorusu üzerine kurulmuştur.

- Girişimcilik literatüründe birçok girişimcilik tanımı bulunmaktadır ama bu girişimcilik tanımları tarihsel olarak ya da dönemleri itibarıyla nasıl şekillenmiş ve değişmiştir?
- Bu farklı dönemlerin, farklı yazarların, farklı ekollerin tanımlarında en sık vurgulanan kavramlar nelerdir?
- Bu tanımlar hangi ekollerden veya okullardan beslenmiştir? Bu ekoller girişimcilik kavramının hangi yönüne vurgu yapmaktadır?

1. TARİHSEL DÖNEMLER İTİBARIYLA GİRİŞİMCİLİK TANIMLARI

Girişimcilik üzerine çalışan bilim insanları, akademik bir konu olarak kurulduğundan bu yana girişimcilik olgusunu anlamak için farklı bakış açıları ve teoriler önermiş ve geliştirmişlerdir (Anderson, Kreiser, Kuratko, Hornsby ve Eshima, 2015; Covin ve Covin, 1990; G. T. Lumpkin ve G. G. Dess, 1996; Miller ve Friesen, 1983; Shapero ve Sokol, 1982). Ekonomik olguları özellikle girişimcilik gibi konuları "Ceteris paribus" değerlendirmeden uzak bağlamsal olarak ele almak gerektiği düşünülmektedir. Kültür; birey, örgüt ve toplum gibi değişkenlerin arasındaki karmaşık ilişkilerin bir fonksiyonu, toplumu meydana getiren bireylerin meydana getirdiği bir bütün ve toplumsal hayatın en temel şartı olarak tanımlanmış, insanoğlunun tüm faaliyetlerinde etkili olan kültür boyutları zincir hiyerarşisi içerisinde kültür-bireyi, birey-örgütü, örgüt-toplumu etkilemekte ve toplumun kültür öğelerinin şekillendirdiği insan davranışları, daha sonradan o toplumun örgütün sosyal, siyasi ve ekonomik yapısını oluşturmakta olduğu ifade edilmiştir (Gültekin ve Sığı, 2007: 274-275).

İlk dönem araştırmaların çoğu girişimcilerin özelliklerine ve yaptıklarına odaklanmaktadır. Bu sınırlı bakış açısına sahip ilk dönem girişimcilik araştırmalarının çoğunun tek analiz düzeyinde ve birey bakış açısıyla yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde örgütlenmeler çok görülmediği için birey düzeyi oluşumların neticesinde girişimciliğin çoğunlukla bir organizasyon yaratma süreci vurgulanmaktadır. Bireysel boyutta girişimcilik, bağımsızlık, başarıya duygusu, kar ve saygınlık elde etme, kendini gerçekleştirme gibi yararlarla karakterize olduğu vurgulanmıştır (Çelik, 2006: 470).

Girişimcilik tanımının ilk kez Cantillon ve Say tarafından yapıldığı belirtilse de, Petur O. Jonsson (2017: 16) tanımın ve kavramın daha eski olduğunu vurgulamıştır. Gümüšoğlu ve Karaöz (2014) girişimciliği yerleşik toplum içindeki bireylerin ihtiyaç fazlasını üretmesi ve takas yöntemini kullanarak ilk ticari faaliyetleri gerçekleştirmesi olarak belirtmişlerdir.

Hans Landström ve Benner (2010) girişimcilik araştırmalarının tarihi üzerine yaptığı çalışmalarında "girişimsel düşünceyi" 3 dönem içerisinde değerlendirmişlerdir. Bunlar Ekonomik Dönem, Sosyal Bilimler Dönemi ve Yönetim Çalışmaları Dönemi'dir. Bu ayrıma Ekonomik Dönem öncesine 'Erken Dönem' dâhil edilerek

yeni bir sınıflamaya gidilmiştir. Girişimcilik araştırmaları alanında pek çok farklı disiplinden araştırma girişi olduğu için dönemler bu şekilde isimlendirilmiştir (Ireland ve Webb, 2007; Gartner, 2001). Birden çok disiplinin bir manada göçünü içeren bir alan olan girişimcilik aşağıdaki şekilde dönemler halinde incelenecektir. Bu dönemler:

- Erken Dönem
- 1870 ile 1940 arasını kapsayan Ekonomik Dönem
- 1940 ile 1970 arasını kapsayan Sosyal Bilimler Dönemi
- 1970 ile günümüz arasını kapsayan Yönetim Çalışmaları Dönemi

1.1. Erken Dönem

Girişimcilik alanındaki erken dönem araştırmaların çoğu girişimcilerin birey olarak özelliklerine ve yaptıklarına odaklanmaktadır. Geleneksel manada girişimcilik için bir gelecek tasavvurunu başarılı bir örgüte dönüştüren bireysel çabalar toplamı olduğu ifade edilmiştir (Çelik, 2006: 470).

Erken dönem girişimcilik tanımları çoğunlukla “risk, belirsizlik, taahhüt altına girme, üretim faktörlerinin koordinatörü olma, yenilik yapma” gibi kavramlar etrafında şekillenmiştir. Hébert ve Link (1989: 47) çalışmasında girişimciliğin temel tarihsel temalarını “risk, belirsizlik, yenilik, algı ve değişim” kavramlarını içerdiğini belirtmişlerdir. Erken dönem girişimcilik faaliyetlerinde girişimciyle sermayedar ayrımı vardır ve sermayedarın girişimciye göre pasif bir durumu söz konusudur. Maceraperest, yüklenici anlamlarındaki girişimci ise tüm riski üstlenmesine karşın karın çok azını aldığı bilinmektedir. Girişimciliğin toplumsal bir tarafı olduğunun ilk örnekleri olan bu durumla ilgili girişimci çoğunlukla başka bireylerin kaynaklarını da değerlendirdiği görülmektedir.

İlk çağlarda insanlar tarım devrimiyle beraber yerleşik hayata geçerek tarım yapmaya ve hayvancılıkla ilgilenmeye başlamışlardır. Zaman içinde ihtiyaç fazlası üretime geçilerek ilk üretim faaliyetleri gerçekleşmiştir. Sonrasında takas yöntemiyle bu ihtiyaç fazlası ürünlerde değiş tokuş yapıldığı görülmüştür (Gümüsoğlu ve Karaöz, 2014: 99).

Orta Çağ'da ise girişimci Uzak Doğu'yla ticaret ilişkisinde bulunan kişi olarak görülmektedir. Bu çağda girişimciye gereken destek ise, kapitalistler tarafından temin edilmektedir. Girişimci, ticarete etkin rol üstlenerek araştırmakta, talep edilen malları ve talepte bulunan pazarları bulmaktadır. Fiziksel ve duygusal nitelikli riskleri yüklenmekte, ancak ticaret tamamlandığında, kârın çoğunu kapitalist almaktadır. Orta Çağ'da girişimci üretimi planlayan kişi rolünü üstlenmekte gerek halkla gerekse hükümetle olan parasal ilişkileri düzenlemekte bazen çeşitli sözleşmeler yapmaktadır (Yurtsever, Atış ve Yurtsever, 2006: 2).

Ülkemizdeki girişimciliğin durumunu ele almak babında; Osmanlı'da çoğunlukla çiftçilik ve askerlik mesleğiyle uğraşan yerli halk gelir kapısı olarak ticari faaliyetlerde yer almayı tercih etmediği görülmektedir. Ahilik 13. yüzyılda köylere kadar yayılarak düzenli ve milli bir toplum kurmayı amaç edinen sosyal bir kurum olarak değerlendirilebilmektedir (Gündüz, Mehmet ve Aydemir, 2012). Anadolu'da gelişip yaygınlaşan sonrasında Avrupa'daki Loncaların oluşumuna ön ayak olan sanatta, ticarete dayanışma ve yardımlaşmayı esas alan “Ahilik” bir sosyo-ekonomik bir kurum olarak 13. yüzyılda merkezi Kırşehir olan Ahilik Teşkilatı Ahi Evran Veli tarafından kurulmuştur. Ahilik bir teşkilat olduğu kadar bir düşünce sistemidir de. Bu düşünce sistemiyle dünya ve ahiret hayatının saadetine ulaşacak ideal bir insan tipi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Çetin, 1999). İslamiyet dinine inanan Müslüman Türk halkı açısından “fütüvvet” ve “ahi” gibi kavramlar belirli bir iş, ahlak ve hiyerarşi disiplini içinde topluma hizmeti ve çalışmayı ibadet olarak gören kişilerden oluşan insanlar olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal yönünün daha ağır bastığı ve topluma hizmetin bireysel kar ve kazançtan üstün görüldüğü bu sistemde cömertlik ve dayanışma, orta sandıkları gibi hem örgütsel manada finansal unsurlara hem bireysel manada psikolojik ve aidiyet unsurlarına vurgu yapılan önemli kültürel miraslarımız olarak değerlendirmemiz gerekmektedir.

Ülkemizdeki durum bu minvalde iken girişimci riskin birey niteliği olan görüldüğü 1700'lü yıllara geri dönecek olursak, Cantillon'un girişimciyi belirsizlik altında riski öngörüp, yönetimini gerçekleştiren birey olarak değerlendirdiği görülmektedir (J. W. Carland, F. Hoy, W. R. Boulton ve J. A. C. Carland, 1984: 355). Hébert ve Link (2006: 589-590) Cantillon'un girişimcisinde, bireysel mülkiyet ve karşılıklı ekonomik bağlılığın yarattığı üç ekonomik etmeni "toprak sahipleri, girişimciler ve ücret karşılığı çalışan bireyler" olarak belirtmiştir. Girişimci, toprak sahipleriyle işçiler arasında arabulucu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Cantillon girişimciliğinin arbitraj üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

Adam Smith gibi klasik ekonomistlerde benzer şekilde girişimcinin aldığı risk karşılığında kar elde etmeyi beklediğini belirtmişlerdir (A. Smith, 2010). Girişimcilik açısından sınırsız ve koşulsuz risk kavramının yavaş yavaş öngörülebilir risk kavramına doğru evrilmekte olduğu görülmektedir.

J.S. Mill ve kendisi gibi faydacılık felsefesinden ve İngiliz düşünce okulundan gelen Jeremy Bentham, Adam Smith'i girişimciye gerektiği kadar vurgu yapmaması nedeniyle eleştirmişlerdir. J.S.Mill ve von Thünen girişimci ve yönetici ayrımını ortaya koymuş, "girişimciyi yöneticiden ayıran temel faktörün riske bakış açıları" olduğunu belirtmiştir (Hans Landström ve Benner, 2010: 19). Von Thünen'e göre riskin ve yaratıcılığın girişimsel getirisi vardır. Bu ikisinin toplamı firmanın toplam karını vermektedir (Hébert ve Link, 2006: 592-593). Bu noktada işletme fonksiyonları bağlamında bir değerlendirmeye gidilecek olursa yönetim faaliyetleri karar alma, uygulama ve karşılaştırma süreçlerini içermektedir. Hem girişimci hem yönetici açısından da geçerli olan bu karar alma hususu ikisi arasında yönetsel riske bakışla girişimsel riske bakış noktasında farklılaşacağı öngörülmektedir.

Jean-Baptiste Say ise girişimciyle ilgili bu tanımlamalara girişimcinin üretim ve dağıtımdaki koordinatör rolüne vurgu yaparak katkı sunmuştur. Say'a göre girişimci diğer üretim faktörlerinin organizasyonundan sorumludur. "Say girişimciye yönetme ve idare etme rolünü" eklemiştir (Bozkurt, Kalkan, Koyuncu ve Alparslan, 2012: 232). Say'a göre sermayedar girişimci olmak zorunda değildir (Hans Landström ve Benner, 2010: 18). Say'ın bakış açısına göre girişimci, "inovasyon yapan ve statükoyu değiştiren, radikal belirsizlik bağlamında hareket eden, zorluklara cevap veren ve fırsatları değerlendiren, girişimcilik eylemlerini hem önceki eylemlere verilen yanıtlar hem de gelecekteki eylemler için tetikleyiciler olarak gören" bireydir (Petur O Jonsson, 2014: 9). Risk kavramının yanına Say girişimci açısından koordinatör, yönetim, yenilik ve değişim olgularını ortaya koymuştur. Bu olgularda da yine birey düzeyinde karar bakış açısının temel nokta olduğu vurgulanmalıdır.

İlk dönem girişimcilik çalışmalarının çoğunun ekonomilerin gelişmişlik düzeyleri çok yüksek olmadığı için örgütlenmeden ziyade bireye odaklandıkları ve toprak sahipleriyle işçiler arasında arabulucu rolüne vurgu yaptıkları, karar bakış açısının etkilerinin görüldüğü, riske bakış açısının hem yönetsel hem girişimsel risk olarak ayrıştığı, Say'la birlikte yaratıcı yıkım olarak görülen olgunun koordinatör, yönetim ve değişim olgularıyla birlikte değerlendirildiği görülmektedir.

1.2. 1870 İle 1940 Arasını Kapsayan Ekonomik Dönem

Sanayi Devrimi ve Klasik iktisadi düşünceyle başlayıp II.Dünya savaşı ve Neoklasik iktisadi düşüncenin başlarına kadar geçen bu dönemde çeşitli okullar altında girişimciliği incelemek yerinde olacaktır. Girişimciliğin en çok atıf alan yazarlar ve bunların alana kattıkları kavramlar arasında başta sayılabilecek "yaratıcı yıkım" olarak da adlandırılan bakış açısı, ekonomideki denge, dengesizlik tartışmalarında "Alman Okulu" kökenli Schumpeter'in, geleneksel ekonomistlerin denge ya da rekabetin statik haline karşın geliştirdikleri dinamik ekonomik dengesizlik yaklaşımlarıyla ilintilidir (Pfarrer ve Smith, 2015). Ekonomideki sabit denge durumuyla ilgili olarak, teknolojik, politik, sosyal ve diğer düzenleyici tipte değişimlerin sağladığı sürekli bilgi arzı, zenginliği artırmak için kaynakları kullanmanın farklı yollarını sunduğu iddia edilmektedir. Sunulan bu bilgi eşit ve aynı zamanda dağıtılamayacağı için bazı insanların bu bilgilere erişmesi, bu boş kaynaklara, yapılmış yeni keşiflere ya da yeni pazarlara ulaşımı diğerlerinden farklı olur denilmektedir. Eğer ekonomik aktör bu bilgiye, bilgi asimetrisinden dolayı diğerlerinden önce erişirse, bu kaynakları denge fiyatından satın alıp üzerine

girişimsel kazancını koyarak 'yeni kombinasyonları' üretip sattığını belirtmektedir (Shane ve Venkataraman, 2000: 221-222). Bu yeni kombinasyonlar, yeni ürünleri, yeni metodları, yeni pazarı, yeni arzların kaynağını ve yeni endüstriyel örgütleri içerir (Schumpeter, 2000). Schumpeteryan görüşte ekonomik sistemi içeriden değiştiren ajan ve pazar koşullarının merkezi oyuncusu olarak gördükleri girişimcinin yaratıcı yıkımla yeni kombinasyonlar yarattığından kasıt budur.

Schumpeter girişimci için risk kavramını yeterli görmeyip bunun yanında yenilik yapmayı eklemiştir. Schumpeter ve Redvers (1934: 66) tarafından bu durum "yeni kombinasyonların, kural olarak, genellikle eskilerinden ortaya çıkmayan ancak yanlarında üretmeye başlayan yeni firmalarda olduğu gibi somutlaştığı" şeklinde ifade edilmektedir. Bu durum büyük firmalar açısından Schumpeter'in ifade ettiği 'yaratıcı birikim' hususunu da açıklamaktadır. Böyle düşünmesinin nedeni Schumpeter'in girişimcilik tanımlarında yeni kombinasyonları ortaya çıkaran bu firmaların, girişimciliğin 'birleştirici yeteneklerini' kullanabilecek yeni bir yolunu bulması olabilir. Schumpeter'in vurgusu yenilik ve değişim olduğu için girişimciyle mucitin rolünü birbirinden ayırıştır.

Spencer, Kirchoff ve White (2008) Schumpeter'in girişimcilerinin, yeni pazarlar oluşturmak için bağımsız olarak sahip oldukları yeni şirketleri kullanarak yenilikler için fırsatlar yarattıklarını belirtmişlerdir. Bu minvalde başarılı girişimler her zaman bazı özel bilgilere ve fikirlere ihtiyaç duymuştur. Bu özel bilgi ve fikirler, yaratıcı yeni fırsatlara yol açtığı ölçüde değerlidir. Schumpeter girişimcisini "kendi krallığını kurmak isteyen özel birisi" olarak tanımlamasından bu çıkarıma ulaşabiliriz. Schumpeter finansal sonuçlardan ziyade bir işi başarma sevincini isteyen, kendini diğerlerinden üstün olduğunu kanıtlamayı amaçlayan ve fethetme isteğini ifade eden daha yüksek seviyeli ve herkesin gerçekleştiremeyeceği bir olguyu kastettiği anlaşılmaktadır.

"Schumpeter standartların dışına çıkmış, benzersiz ve cesaretli, alışılmış kanalların dışına çıkmaya çalışan, değişimden korkmayan ve değişimi harekete geçirici enerjik egoizme sahip bireyleri" girişimci olarak adlandırmıştır (Basılgan, 2011: 31-32). Schumpeterin görüşüne göre, girişimciler pazarı ya da örgütsel statükoyu yıkarlar ve bunu yeni fırsatları kullanarak, yeni bir girişim ya da pazar kurarak ve yenilikçi stratejilerle pazar ya da örgütsel dönüşümü sağlayacak kararlar alarak gerçekleştirirler (Hoskisson, Covin, Volberda ve Johnson, 2011).

Girişimciyle yönetici ayrımı noktasında benzer şekilde Braunerhjelm (2010: 9-10) yaptığı sınıflamada A. Marshall girişimcilerle yöneticilerin farklı kişiler olduğunu ancak girişimcilerle yöneticilerin birbirlerini tamamlayıcı özellikleri olabileceğini belirtmiştir. A. Marshall girişimcilerin koordinatör, yenilikçi ve arbitrajcı yönlerine vurgu yapmıştır. Marshall'a göre ticaret bilgisine sahip olma, öngörü yeteneğiyle yeni fırsatlar arayarak yenilikler sunan lider olma özelliği vurgulanmıştır (Arikan, 2004).

Chicago Okulunun temsilcilerinden olan F. Knight açısından girişimci ise ekonomik sistemin ana figürüdür. Knight risk ve belirsizlik kavramlarını ayırıştır. Şöyle ki birincisi hesaplanabilir ve sigorta edilebilirken ikincisi hesaplanamaz ve sigorta edilemezdir. Knight, değişimin çevresindeki belirsizlikten fırsatların doğduğunu savunmuştur. Eğer değişim tahmin edilebilir ise orada karlı bir fırsat olmadığını ve girişimcinin "doğru" belirsizlik koşulları altında karar aldığı kâr elde edebileceğini ifade etmektedir (Hans Landström ve Benner, 2010: 21).

Knight, başarılı girişimcilerin fikir dünyasında karar alırken risk ve belirsizliği algılama özelliğinin bulunduğunu iddia eder. Benzer şekilde Braunerhjelm (2010: 9-10) yaptığı girişimcilik tanımları sınıflamasında F. Knight'ın girişimci tanımını "doğrudan iktisadi faaliyetle uğraşan sosyal bir sınıf" olarak tanımlaması ve "belirsizliğin girişimciliğin temel yönü" olarak belirtmesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Avusturya Okulunun ideolojik kurucusu olarak adlandırılabilir Carl Menger girişimcilik kavramına metodolojik düzlemde katkısı olmuştur. Şöyle ki Menger girişimci bireyleri, değişim ajanları olarak görmektedir. Lakin bu değişimi yalıtılmış bir ortamda değil bireylerin 'durum karşısındaki farkındalığıyla' yaratacaklarını belirtmiştir. Bireylerin durum karşısındaki farkındalığı sonucu bazı ilgili kararlar alındığında

değişimin gerçekleşeceği eklemesini yapmak yerinde olacaktır. Sonrasında bu görüşe Friedrich von Wieser 'liderlik, uyanıklık ve riske katlanma' boyutlarını eklemiştir. Aynı gelenekten gelen Friedrich von Hayek ise bilginin ve bilginin dağılımının ekonomideki rolüne vurgu yapmıştır. Hayek ayrıca pazardaki rekabeti keşif süreci olarak adlandırmıştır (Hans Landström ve Benner, 2010: 23). Bu okulun bir diğer temsilcisi olan Israel Kirzner'e göre, bir girişimcinin kâr etme fırsatlarını belirleme ve ele alma konusunda uyanık olması esastır. Bu durumu girişimsel uyanıklık olarak tanımlamaktadır. Girişimciler kâr fırsatlarını keşfetmeye çalışır ve fırsatlara göre hareket ederek piyasaya dengeyi yeniden kazandırmaya yardımcı olurlar (Hans Landström ve Benner, 2010: 24).

Kirzner'e göre piyasalar sürekli dengesizlik halindedir ve girişimcinin rolü, dengesizlik nedeniyle ortaya çıkan fırsatları kullanarak ekonomik piyasaları dengeye getirmektir (Kirzner, 1997). Kirzner (1997)'e göre girişimci olarak hareket etmek, yeni bir fikir veya daha iyi bir fiyatla pazara girmek, yani bir tür rekabet eylemidir. Girişimci açısından bu rekabet eyleminin içinde yer almak yine girişimcinin aldığı bir kararın sonucu olduğu açıktır. Bu anlamda girişimci bir fırsatın ayırt edilmesine yönelik "tesadüfi olarak" veya "sistemantik olarak" fırsat araştırması yapması gerekmektedir. Bunlardan özellikle sistemantik olan fırsat araştırması bir tür kararın sonucu olduğu açıktır.

Kirzner girişimciyle ilgili, mevcut piyasa tedarikçileri arasında dengesizliğe karşı uyanık olarak ve alıcılar arasında karşılanmayan bir ihtiyacı karşılayacak bir yenilikle pazara girebileceğini ifade etmektedir. Fırsat tanıma olarak adlandırdığı "girişimcinin uyanıklığı" ve "dinamik rekabeti" bu nedenle aynı madalyonun iki yüzü şeklinde değerlendirilmiştir. Diğer bir deyişle dengesizlik fırsatları orada bir yerde durmaktadır ve onlara karşı uyanık olan girişimciler bu fırsatları keşfetmektedirler. Kirzner bu durumu yararlanılmamış potansiyel fırsatların tanımlanması, pazardaki mevcut kaynakları daha verimli bir şekilde kullanılması ve pazara yeni bilginin getirilmesi yoluyla girişimci eylemin gerçekleştiğini savunmaktadır (K. G. Smith ve Gregorio, 2017).

Ülkemiz bağlamında değerlendirildiğinde bu dönem Cumhuriyet döneminin ilk yıllarını ifade etmektedir. Girişimcilikle ilgili olarak ise 1923-1930 yılları arası devletin yardımıyla oluşturulan ulusal ekonominin kuruluş döneminin, 1930-1950 yılları arasını ise devletin ekonomik faaliyetlerin içine bizzat girdiği devletçilik döneminin etkisi görülmektedir (Candan, 2011: 164-167). Büyük Ekonomik bunalımın etkilerinin yoğun bir şekilde hissedildiği ülkemizde İzmir İktisat Kongresi kararları revize edilerek "devletçi ve karma bir ekonomik model" üzerinde ilerlenmiştir (Buğra, 2017). Bu ekonomik modelde ise sadece "Elit" bir tabakaya sunulan ve her vatandaşa eşit sunulmayan siyasal güç, eşitliği güvence altına alınmamış siyasal düzen neticesinde oluşan kurumlar girişimcinin gelişimini engeller nitelikte olduğu görülmektedir.

Bu dönemi kendi içinde değerlendirdiğimizde girişimcilik açısından öne çıkan unsurlar, Schumpeter'in vurgusunu yaptığı yaratıcı yıkım ve yeni kombinasyonlar, Marshall'ın ifade ettiği girişimcilerin koordinatör, arbitrajcı ve yenilikçi liderler oluşu, Knight'ın dikkat çektiği risk ve doğru belirsizlik, Carl Menger'in ve Avusturya Okulunun üzerinde durduğu girişimcinin değişim ajanı olması, Kirzner'in girişimsel farkındalık ve uyanıklık sonucu kararlar alınarak bu değişimin gerçekleşebileceği, pazar rekabeti ve keşif süreci gibi kavramlar etrafında şekillenmektedir. Bu dönemin okullarının çoğunun metodolojik bireyciliğe dayanan farklılıklara açılan düşünme ve davranma biçimi şeklinde ifade edilebilecek o dönem şartlarında heterodoks olarak değerlendirebileceğimiz paradigmayı savundukları görülmektedir. Çoğunlukla birey düzeyinde ele alınmaya devam eden girişimcilik, analiz düzeyi birey olan bilimlerin göçüyle dikkatimizi çekmektedir. Dönemin Sanayi Devrimi şartları dikkate alındığında yeni buluşların makineleşmeyi doğurması, özellikle Avrupa'da sermaye ve hammadde ihtiyacını artırmasıyla birlikte, işçi örgütlenmelerin ilk formlarının görüldüğü bu ortamda pek çok şeyin olduğu gibi girişimciliğinde pazarın bir işlevi olarak "yeni" kavramı etrafında şekillendiği, rekabetin öneminin arttığı, farkındalık ve keşif sürecine vurgunun yapıldığı görülmektedir.

1.3. 1940 İle 1970 Arasını Kapsayan Sosyal Bilimler Dönemi

Üçüncü dönem olan sosyal bilimler döneminde Hans Landström ve Benner (2010: 25) girişimcinin rolünü; sosyal, kültürel ve örgütsel faktörlerle açıklamaya çalışmıştır. Bu dönemin ilk yıllarında Schumpeterin etkisi hala sürerken, toplumun modernizasyon sürecine girmesine vurgu yapılmıştır. Olgu ve olaylara sosyal yönleriyle bakış yapmak önemli hale gelmiştir. Schumpeter (1947) yılında yayınladığı makalesinin özetinde 'sosyal değişim alanının ihmal edildiğini' ve 'sosyal olarak değerli bir yolculuğun' ilginç bir araştırma olabileceğine vurgu yapmıştır. Tarihsel gelişim içeren olguları anlamak için koşulları ya da nedensel faktörleri de içine alacak şekilde açıklamanın yararlı olabileceğini ifade etmiş ve tarihsel metodun girişimcilik araştırmalarında kullanılmasına çağrıda bulunmuştur. Bir anlamda bu çağrıya cevap niteliğinde Harvard Üniversitesinde Girişimcilik Araştırmaları merkezi kurulmuştur. Bu merkezde Sosyo-kültürel, neoklasik ve eklektik bir bakış açısıyla ekonomi ve girişimcilik tarihi incelenmiştir. Tarihsel bağlam ve sosyal yapının özellikle ülkeler ve gelişmişlik düzeyleri üzerine etkilerini girişimciliğin nasıl şekillendirdiği noktasında çalışmalar yapılmıştır (Jones ve Wadhvani, 2007). Sosyal bilimler döneminin son yılları olan 1960'larda ise girişimcilik alanına 'psikoloji bilimi perspektifinden' bakış açısı giriş yapmıştır. Bu bakış açısının girişimciyi 'bireyin özellik ve kişiliği' olarak çalışma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu dönemin iki önemli ismi McClelland (1961) ve Hagen (1963) dir. McClelland (1961) birey üzerine odaklanmış ve başarı ihtiyacı kavramının toplumların gelişmesi için önemli olduğunu belirtmiştir. Hagen (1963) ise sosyal grup üzerine odaklanmıştır. Girişimcinin ötelenmiş, saygı ve statüsünü kaybetmiş bir gruptan geldiğini ifade etmiştir. Girişimcilik konusu bu yıllarda sosyolojinin ve sosyal antropolojinin ilgi alanına girmiş ve kavram, girişimciliğin anormal bir davranış olduğu (Hoselitz, 1963), girişimcilik ve kültür (Parsons, 1957), girişimcilik ve ağlar (Aldrich ve Zimmer, 1986; Granovetter, 1973) gibi konularla birlikte çalışılmıştır. Bu dönemde karşılaşılan diğer çalışmalar, girişimcinin kişisel özelliklerine ve tutumlarına odaklanmıştır (Busenitz ve Barney, 1997; Collins ve Moore, 1964; McClelland, 1961).

Üçüncü dönem girişimcilik çalışmaları "Sosyal Bilimler Döneminde 1940-1970" ise toplumun modernizasyonu ile birlikte birey vurgusuna örgütün bir niteliği olarak ifade edebileceğimiz sosyal yönlerini ve grup kavramının ilave edildiği görülmektedir. Önceki dönemde görülen ağır çalışma şartları ve neredeyse bir sömürü düzenini andıran çalışma ortamı sonucu bireylerin sosyal yönlerinin ihmal edildiği anlaşılmış ve birey psikolojisi ve sosyal psikoloji önem kazanmaya başlamış, etkinlik ve verimlilik gibi kaygılarda arka planda düşünüldüğünde çalışanlar açısından olduğu kadar girişimci açısından da dönemin genel havası gereği girişimciliğin sosyal yönlerine vurgu yapılarak bir tanımlamaya gidildiği dikkat çekmektedir. Girişimcilik çalışmalarına sosyo-kültürel açıdan bakmanın önemli görülmesinin nedeni ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının artmasıyla bunun nedenlerinin anlaşılacak istenmesi olabilir. Girişimcinin bu farklılığın nedeni olarak düşünülmesi, girişimcinin sosyo-psikolojik bağlamda değerlendirmeye tabi tutulması olabilir. Davranış bilimlerinden gelen araştırma göçü sonucu; girişimcinin neden farklılık oluşturduğu ve girişimcinin neden eyleme geçtiği sorularıyla ilgilendikleri düşünülmektedir. Bu nokta da yine analiz düzeyleri olarak tam olgunlaşmış değildir. Birey ve içinde bulunduğu örgütün durumu değerlendirilmiş lakin girişimcinin oluşumu açısından toplumsal faktörlerin değerlendirilmediği görülmektedir.

1.4. 1970 – Günümüz Yönetim Çalışmaları Dönemi

1970'ler sonrasında günümüze kadar süreyi içine alan dördüncü dönem olan yönetim çalışmaları döneminde ise ortaya çıkan çok çeşitli ve yeni teknolojiyle birlikte örgütsel yapıda da bazı değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Kuramsal manada çok çeşitli ve farklı disiplinler girişimcilik alanına katkı sunmuştur. Özellikle büyük firmaların etkililiği, girişimciliğe karşı tutumları ve Schumacher (1973)'in 'küçük olan güzeldir' söylemi girişimciliği göz önünde bir konu haline getirmiştir (H Landström, 2005). Penrose ve Penrose (2009) girişimciliğin temel yönünün küçük firmalar için fırsat belirlenmesi, kullanılması ve ekonomik kalkınma olarak belirtmiştir. Girişimcilikle ilgili yapılan bu dönemdeki çalışmaların odak noktasının çoğunlukla firma büyüklüğü, hacim ve yapıyla ilgili olduğu söylenebilir. Hammadde, işgücü, yer altı ve üstü kaynakların

sömürülmesi esasına dayanan Emperyalist ve yayımlacı ekonomik sistemin gücünü katladığı bu dönemde gelişmiş ülkeler daha az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerinde tahakküm kurmak istemekte ve maalesef bunu başarmaktadırlar. Bu durum bahse konu tahakküm altında olan ülkelerin girişimcilerini etkilemekte ve gelişmelerini engeller nitelikte olmaktadır.

Hans Landström ve Benner (2010: 29-30) yönetim çalışmaları dönemine içerisinde özellikle 80'lerden sonra girişimcilik alanıyla ilgili bu gelişmeleri alanın 'kalkışa geçtiği', 'büyüdüğü' ve 'olgunluğa eriştiği' üç dönem içerisinde değerlendirmiştir.

Yönetim çalışmaları dönemi içerisinde 'kalkışa geçilen' ilk dönemin özellikleri arasında çok fazla başka alan ve teoriyle girişimciliğin çalışıldığı görülmektedir. Kör adam ve fil benzetmesi yapılan girişimcilik alanıyla ilgili özellikle 'yönetim alanından' birçok yazar katkı sunmuştur. 1980'lerden sonra girişimcilik alanında inovasyon, kurumsal girişimcilik, mükemmel liderlik, finansör gibi bakış açılarıyla girişimciyi tanımlama eğilimi görülmektedir. Bu ilk evre çalışmalarda yönetim alanından akademisyenler coşku, heves, gayret gibi birey hususları ve özellikle küçük işletmeler üzerinde durmuşlardır. Girişimcilik çalışmaları alanı bu dönemde, parçalı görüntüsü, bireye ve birey özelliklerine çok fazla bağımlı olmasıyla karakterizedir.

'Büyüme' aşamasında ise alana 'sosyal bilimlerin' birçok disiplininden katkı gelmiştir. Girişimcilik çalışmaları alanı yine parçalanmış görüntüsü ve teorik temel eksikliğine rağmen gitgide artan ve yoğun bir araştırma ilgisi çekmektedir. Alanla ilgili çalışmaların çok az noktada birleşmesi ve bilgi birikimi oluşturmaması noktasında eleştirilmektedir. Konuyla ilgili olarak Gartner (2001); Shane ve Venkataraman (2000) girişimcilik tanımlarının bu kadar çok ve yaygın olmasının alanı potporiye çevirdiğini, dar tanımların ise girişimcilik konusunda neyin farklı olduğuna odaklanan dar bir alan tanımına ve araştırmasına yol açtığını savunmaktadırlar. Toparlayıcı nitelikte bir tanımlamanın ve teorik düzlemin olmayışı kavramla ilgili bir kimlik kargaşasına, karışıklığa yol açtığı belirtilmiştir (Davidsson, 2003: 2).

'Olgunlaşma' olarak adlandırılan son dönem ise yine kendi içinde alanlara ayrılmıştır (Hans Landström ve Benner, 2010: 30-34).

- Yenilik, orijinallik ve yaratıcılık gibi tanımları içeren ve 'dar bir kalıpta ve kapsam bakımından sınırlı olduğu' için eleştirilen nüfuz sahası yaklaşımı,
- Özellikle stratejik yönetim gibi başka alanlardan gelen teorilerle girişimcilik çalışmalarının genişletilmesini içeren lakin içinden çıkılamayacak düzeyde iç içe geçtiği için eleştirilen bütünleyici yaklaşım,
- Alanın ayırt ediciliğinin çok önemsenmediği, birçok farklı perspektiften olguya bakılan, parçaların birleşip bütünü oluşturmadığına inanılan ve derli toplu bir girişimcilik teorisine sahip olunamayacağı için eleştirilen çoklu araştırma yaklaşımı vardır.

Bu dönemle ilgili olarak özellikle analiz düzeylerinde ve teorik zenginleşmeyle tam bir çeşitlenmeye gidildiği görülmektedir. Girişimcilik araştırmalarının birçok bilim göçünden etkilenmesi ve kurumsal kuramın girişimci eylemlerde bulunan aktörlerin eylem ve davranışlarının, kurumlar tarafından belirleneceği fikri girişimcilik çalışmalarında da birey, örgüt yanında toplumsal faktörlerinde katılarak değerlendirmeye alınmasına neden olduğu düşünülmektedir.

2. GİRİŞİMCİLİK TANIMLARINDAKİ ORTAK VURGULAR

Girişimcilik alanında olan bu karmaşayı çözmesi noktasında girişimciliği anlama amacıyla bu çalışmada tarihsel süreçte öne çıkarılan girişimci tanımlarından hareketle girişimciliği etkileyen faktörlerinin entelektüel kökenine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma birey, örgüt ve toplum analiz düzeyini içine alacak şekilde çoklu analiz düzeyinde tasarlanmıştır. Girişimciliğin birey, grup veya organizasyon düzeyinde uygulanan bir terim olduğu belirtilmektedir (G. T. Lumpkin ve G. G. Dess, 1996). Girişimci tanımlamalarının hangi alanın paradigmasından geldiği ya da hangi alana yakın olduğuyla ilgili farklılık, tanımlamaların birey, örgüt ve toplum

odağı farklılığını açıklaması noktasında önemlidir. Dönemlerin özetlenmesi babında girişimciliğin gelişimiyle ilgili hususlar ve öne çıkardıkları kavramlar ve faktörleri anlamak önem arz etmektedir. Tablo 1.'de girişimcilik tanımlarının dönemler itibariyle temel kavramları ve vurguları ifade edilmiştir.

Tablo 1 : Dönemler itibariyle temel kavramlar ve vurguları

<i>Dönem</i>	<i>Ana yazarlar</i>	<i>Temel vurgu</i>	<i>Temel kavramlar</i>
<i>Erken Dönem</i>	Cantillon, Adam Smith, J.S. Mill, von Thünen, Jean-Baptiste Say	(Analiz Düzeyi Birey), yönetme ve idare etme, sermayedar ve girişimci ayrımı	Belirsizlik ve risk, ihtiyaç fazlası üretim, takas, taahhüt altına girme, koordinatör, yenilik yapma, arbitraj, maceraperest, karar alma
<i>Ekonomik Dönem</i>	Schumpeter, A. Marshall, F. Knight, Carl Menger, Friedrich von Wieser ve Hayek Israel Kirzner	(Analiz Düzeyi Birey), Yaratıcı yıkım, (Yeni) kombinasyonlar, girişimci mucit ayrımı ayrılmış, sigorta edilebilir risk ve doğru belirsizlik, girişimsel uyanıklık, heterodoksi	Yenilik ve değişim, koordinatör, arbitrajcı, yenilikçi liderlik, uyanıklık, fırsat tanıma ve fırsat arama
<i>Sosyal Bilimler Dönemi</i>	Schumpeter, McClelland, Hagen, Hoselitz, Parsons, Collins ve Moore	(Analiz Düzeyi Birey ve Örgüt), Sosyal, kültürel, örgütsel değişim, Neo klasik, eklektik yaklaşım, psikoloji ve sosyal psikoloji	Başarı ihtiyacı, sosyal grup, anormal bir davranış olarak girişimcilik, girişimcilik ve ağılar
<i>Yönetim Çalışmaları Dönemi</i>	Penrose, Schumacher, Casson, Gartner, Shane ve Venkataraman, Lumpkin, Miller, Hitt, Ireland, Stevenson, Zahra, Gupta, Rauch, Landström ve Benner	(Analiz Düzeyi Birey, Örgüt, Toplum), firma büyüklüğü, hacim ve yapı, nüfuz sahası, bütünlüyci, çoklu araştırma, çoklu teorileşme	İnovasyon, kurumsal girişimcilik, mükemmel liderlik, finansör, bilgi, rekabet, değer yaratma, motivasyon, finansör, değişim süreci, kontrol odağı, karar bakış açısı girişimcilik yönelimi faktörleri

Girişimcilik tanımlarındaki ortak noktalardan hareketle özellikle birey düzeyinde girişimci için, uygun çevresel şartlar altında ve doğru zamanda ortaya çıkarak, fırsatları keşfedebilen, uyanıklığı ve bilgisiyle, yeni ürün ve hizmet kombinasyonları ortaya atarken, edeceği karı ve zararı kabul etmiş bireyler olduğu öne sürülebilir. Bu noktadan hareketle girişimcinin atomistik, yalıtılmış, sosyalleşmemiş bir ekonomik aktör olmadığı; aksine toplumun dinamizminin tam ortasında yer aldığı değerlendirilmektedir.

Girişimcilik tanımları içerisinde en çok tekrar eden 'unsurlar'; yenilik yapma, yeni bir iş ve organizasyon kurma, değer ve istihdam yaratma, fırsatları kollama ve yaratma, fırsatları araştırıp keşfetme, fikir üretme, yeni kombinasyonları öne sürme, refah yaratma, risk alma ve belirsizlik içinde çalışma, büyüme olduğu görülmektedir.

Girişimcilik tanımlarında kabul edilen ortak 'davranış kalıpları' ise inisiyatif alma, kaynakları ve koşulları kullanılabilir değerlere dönüştüren sosyal ve ekonomik alanlarda düzenlemeler yapma, risk ve başarısızlığı kabul etme, yenilgi karşısında tekrardan işe koyulma yer almaktadır.

Dar anlamda girişimcilik işletme kurma, risk alma, kâr elde etmek için örgüt kurma gibi temel varsayımları içerdiği söylenebilir. İlk dönem girişimcilik çalışmalarının neredeyse tamamı bu dar anlamda girişimcilik tanımıyla tanımlanmıştır. Daha geniş anlamda girişimcilik ise birey, örgüt ve toplumlara güç veren ilk olma, proaktif olma, rekabet etme, inovasyon, değer ve büyüme yaratma amacı güden üst amaçlar ve yetenekler setidir. Dar anlamda girişimcilik işletmenin görev çevresinin unsurları olan rakipler, tedarikçiler, müşteriler ve dağıtım kanallarıyla daha çok ilgili olduğu lakin geniş anlamda girişimciliğin ise işletmenin geniş çevresinin unsurları olan politik, hukuki, ekonomik, demografik ve teknolojik faktörlerle daha çok ilgili olduğu görülebilir.

Görüldüğü üzere işletme düzeyinde girişimciliği ifade etmek için çok farklı tanımlamalar ve çok çeşitli sınıflamaları mevcuttur. Shane ve Venkataraman (2000: 217) "girişimciliğin altında birçok araştırmayı içeren bir şemsiye kavram, bir etiket haline geldiğini" belirtmişlerdir. Her birisi farklı olgulara değinmekle birlikte

3. GİRİŞİMCİLİK TANIMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Girişimcilik tanımlarında elde edilen dönemlerle ilgili olarak özellikle analiz düzeyleri üzerine bir değerlendirme yapmak gerekirse, erken dönemde girişimciliği ihtiyaç fazlasının üretildiği, takasın yönlendirildiği, değiş tokuşun kontrol edildiği bir meslek olarak açıklama eğilimi söz konusu olduğu görülmektedir. İlerleyen yıllarda girişimciliğin sadece bir meslek olmadığı daha derinlemesine anlaşılması gerektiğiyle ilgili farkındalık artmış, kâr ve benzer biçimlerde fayda sağlamak ya da değer üretmek amacıyla kurulan, devamlılığın esas alındığı örgüt düzeyi tanımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir anlamda bireysel çabaların toplamı şeklinde ifade edilebilecek örgütsel yaklaşımlar konunun örgüt içerisinde değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Zira küreselleşme, dijitalleşme, bilginin artan önemi gibi toplumsal ve örgütsel dönüşümler konuyu analiz düzeylerinin farklılaşmasına zorlamıştır. Artık tek başına girişimci de girişimciliğin kendisinin anlaşılması noktasında açıklayıcılığı yetersiz hale gelmiş bu yüzden örgüte vekâlet eden bir yöneticiye ya da yöneticilere ihtiyaç duyulmuştur. Lakin bu noktadaki sıkıntı bu iki grubun “yönetici ve girişimcinin” özellikle girişimcilik konusuyla ilgili yönelimlerinin ve riske bakış açılarının farklı olmasıdır.

Alman Okulu bu farklılığı girişimcinin “yaratıcı yıkımı” olarak ifade etmiş ve aslında değişim ve rekabet kavramlarına bu şekilde ifade edilmese de dikkat çekildiği görülmektedir. Chicago Okulu ise risk ve belirsizlik kavramlarını öne çıkarmış ve yine değişime vurgu yapmıştır. Bir başka okul olan Avusturya Okulu ise yine girişimciyi değişim ajanı olarak görmekte, lakin bu değişimin bireylerin durum karşısındaki farkındalığı, uyanıklığıyla görebileceği ve liderliğiyle sürdürebileceğini ve rekabetteki yerini koruyabileceğini vurgulamıştır. Uyanıklık bu okula keşif ve fırsat tanıma sürecini de beraberinde getirmiştir. Kirzner’in girişimcisi piyasa asimetrisinden faydalanmak suretiyle ucuza alıp pahalıya satarak kâr elde etmek istemektedir. Schumpeterin ‘özel’ girişimcisine karşın Kirznerin arbitraj vurgusunu herkesin yapabileceği, Schumpeterin yüksek seviyeli girişimcisine karşın Kirzner’in girişimcisi daha düşük nitelikli girişimciyi tanımladığı düşünülebilir. Çünkü Schumpeter tanımında orijinal yenilik, yıkıcı inovasyon aranırken Kirzner’de takipçi ya da taklitçi öğelerin varlığı kendini göstermektedir.

1940’lardan sonra girişimcinin rolünü sosyal, kültürel ve örgütsel faktörlerle açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu dönemin ilk yıllarında olgu ve olaylara sosyal yönleriyle bakış yapmak önemli hale gelmiştir. Sosyo-kültürel, neoklasik ve eklektik bir bakış açısıyla ekonomi ve girişimcilik tarihi incelenmiştir. Bu bakış açısının girişimciyi ‘bireyin kişilik özellikleri’ sosyal bir varlık olarak çalışma eğiliminde olduğu görülmektedir.

1970’lerden günümüze Yönetim çalışmaları döneminde ise dünyada meydana gelen hızlı ve çeşitli değişimler neticesinde örgütsel yapıda da bazı değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Farklı alan ve disiplinden gelen bilgi göçü dolayısıyla girişimcilik araştırmalarının bir ayrışan ve toplaşan yönlerinin ifade edilmesi gerektiği düşünülmüştür. Analiz düzeyleri olarak bu dönemde birey, örgüt ve toplumu içeren analiz düzeylerinde bir değerlendirmeye gidildiği görülmektedir.

Son dönem girişimcilik çalışmaları özellikle 1980’lerden sonra böylesine popüler olmasının başlıca sebepleri arasında, ülkelerdeki istihdam sorunlarında yaşanan artışlar, yeni işletmelerin kurulması, yeniliklerin çoğalması, çeşitlenen ürün talebi ve değişen ekonomik yapı, ekonominin büyümesi ve toplumun refah seviyesinin yükselmesine yaptığı pozitif katkılardan kaynaklandığını belirtilmiştir (İraz, 2005: 169-170). Bahse konu bu son dönemde “Yönetim Çalışmaları Dönemi 1970-günümüz” toplumlar ve işletmeler açısından rekabetin önemiyle girişimcilik alanı araştırmalarının çoklu, bütüncül bir alan haline geldiği için, olgunun birey, örgüt ve toplum düzeyinde ele alınmasını zorunlu kıldığı düşünülmektedir.

Yapılan okumalardan girişimcilikle ilgili tarihsel gelişimi de içeren bir sınıflama Tablo 2’de girişimcilik tanımlarında vurgulanan hususlar ismiyle belirtilmiştir. Tablo 1’de verilen ortak vurgulanan kavramlar aşağıdaki kriterler itibariyle kategorize edilmiştir.

- Temel varsayımları,
- İlgili kavramın analiz düzeyleri olarak bireysel mi, örgütsel mi, toplumsal mı ele alındığı,

- Yazarlar,
- Etkilediği ya da etkilendiği kuramlar ve okulların neler olduğu,
- İlgili kavramın “davranış / eylem” mi “eğilim / özellik” mi olduğu,
- Tek boyutlu mu çok boyutlu mu olduğu,
- Sınıflandırma içerisinde kullanılan “analiz düzeyi ve tek / çok boyutlu olması” kriterleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Sosyal bilim araştırmalarında seçilecek analiz düzeyi araştırma değişkenlerinin hangi düzeyde veriyle ölçüleceğiyle ilgili bir konudur. Analiz birimlerinden birey ve grup mikro düzeyde, örgüt ve toplum ise makro düzeyde ele alınan bir olgudur. Şöyle ki toplumların sahip olduğu kültürel değerleri ortaya koymaya çalışan öğeleri toplumsal, örgütün iç dinamikleriyle açıklanmaya çalışılan olgular örgütsel ve bireyin içsel motivasyon ve eğilimleriyle öne çıkardığı hususlar bireysel olarak değerlendirilmiştir. Bu analiz düzeyleri elde edilen verilerin genellenmesi amacıyla kullanılır. Girişimcilik tanımlarının bu şekilde analiz düzeyleri noktasında sınıflandırmaya gidilmesinin nedeni kavramı ele alırken psikolojik veya sosyolojik ya da tamamen kültürel nedenlerle açıklamaya gitmek istenmesidir.

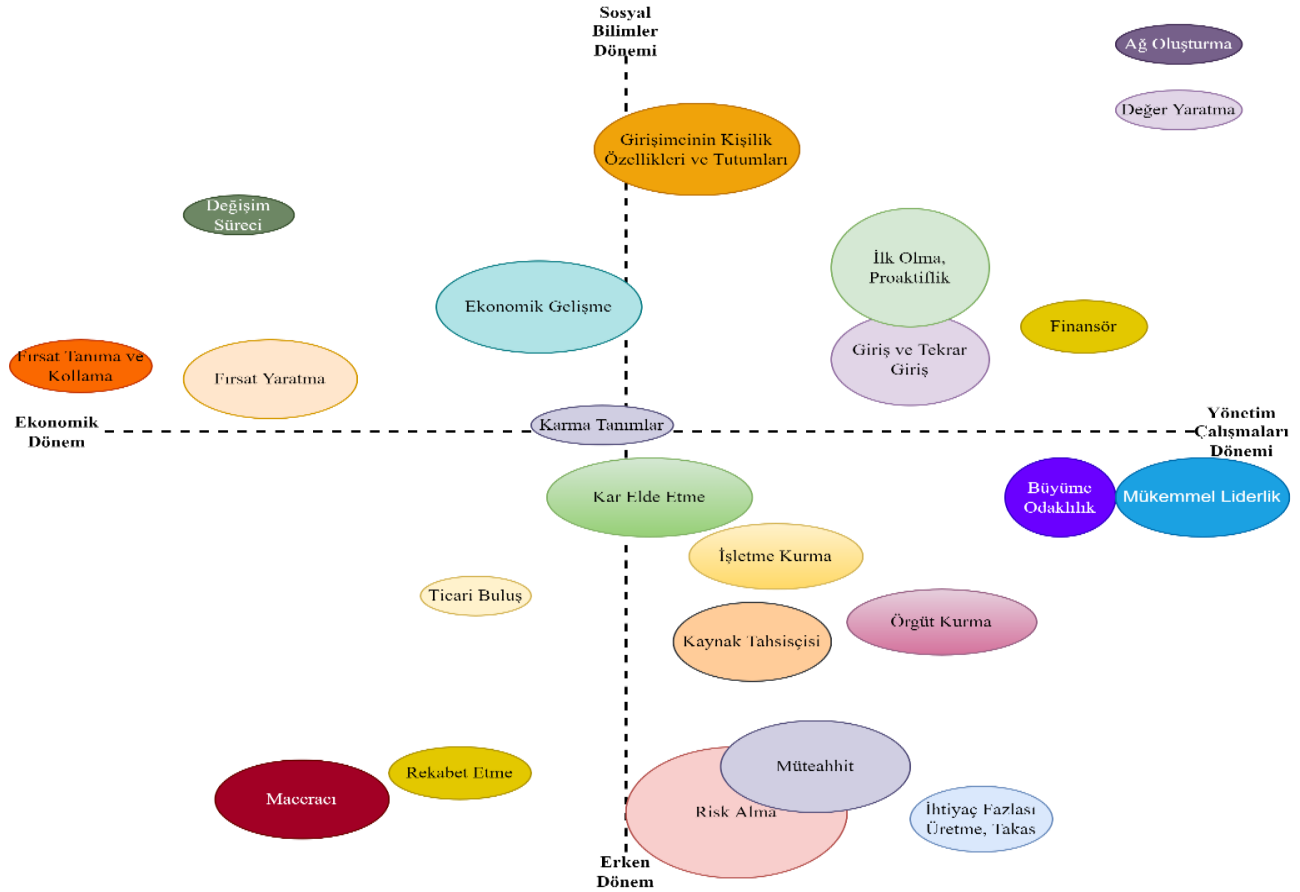
Literatürde girişimcilik çalışmaları özellikle girişimcilik yönelimi başlığı altında “tek boyutlu” ve “çok yapı” olarak ayrıştırılmıştır. Girişimcilik tanımlarını da tek boyutlu ve çok boyutlu yapı etrafında değerlendirmeye almak gerektiği düşünülmektedir. Covin ve Slevin (1989: 77) tek boyutlu bakış açısını, “girişimcilik yönelimi örgütleri muhafazakârlıkla girişimcilik arasında uzanan bir cetvelde konumlandırılan makro seviyede bir olgu” olarak değerlendirmişlerdir. Tek boyutlu yapı, “girişimci olmanın” kuruluşlar veya iş birimlerinde nasıl ortaya çıktığı, risk alma, yenilikçilik ve proaktiflik boyutlarıyla belirli bir girişimcilik özelliklerinin ortalamasının, işletmenin girişimcilik yönelimini gösterdiğini belirtmektedir. İşletme düzeyi yaklaşım olarakta adlandırılan bu yapıda işletme liderinin önemli rolü vardır. Çok boyutlu yapıda ise girişimcilik yönelimi, işletmelerin değer üretmek için özel amaçları kapsayan uygulamaları, aktiviteleri, süreçleri, örgütün stratejik duruşunu da içeren bireysel girişimsel çabalarını ve kararlarını ifade etmektedir (Lumpkin ve Dess, 1996: 136). Bu tanımlamalardan şu çıkarımlara ulaşılabilir. Makro seviyede bir olgu olarak ele alınan girişimcilik tek boyutlu firma ve toplum davranışı, mikro seviyede ele alınan bir olgu olarak ise çok boyutlu birey özelliği ya da eğilimi şeklinde ele alınmıştır. Girişimcilik tanımlarıyla ilgili değerlendirmede tek boyutlu firma ve toplum davranışı ve çok boyutlu birey özelliği olarak ele alınmasının nedeni, olgunun bireysel, örgütsel ve toplumsal düzeyde bir tanımlamadan hangilerine yakınsak şekilde bir tanım içerdiğiyle ilgili özellikle analiz düzeyleriyle ilgili alt yapının oluşturulmak istenmesidir. Örneğin eğer tanımda firmanın inovatif oluşu, rekabetçi davranışı, toplumun riske bakış açısı gibi konular öne çıkarılıyor ise burada tek boyutlu bir girişimcilik tanımının varlığı söz konusudur denilebilir. Aynı şekilde tanımda bireyin eğilimsel özellikleri öne çıkarılıyorsa, bireyden kaynaklanan bir özellik girişimci tanımı içerisinde yer alıyor ise çok boyutlu bir girişimcilik tanımı olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum özellikle tanımların davranış/eylem olarak mı yoksa eğilim/özellik olarak mı tanımlandığı noktasında önem kazanmaktadır. Davranış anlık bir eylemi, eğilim ise daha uzun bir durumu ifade ettiği bilinmektedir. Girişimcilik tanımlarını ele aldığımız bu sınıflama da literatürde geçen girişimci tanımlarının özellikleri, hangi faktörleri öne çıkardığı, temel varsayımları, yazar veya yazarları, etkilediği ya da etkilendiği kuramlar ve okullar belirtilmiştir. Girişimcilikle ilgili yapılan çalışmalardaki tanımlar bir davranış/eylem olarak mı yoksa eğilim/özellik olarak mı tanımlandığı belirtilmiştir.

Girişimcilik tanımlarında vurgulanan hususlar Tablo 2’de özetlenmiştir. Tarihsel süreç içerisinde girişimcilik tanımlarından öne çıkan, sık vurgulanan 23 adet tanım elde edilmiştir. Bu tanımların temel varsayımlarının neler olduğu belirtilmiştir. Özellikle analiz düzeyleri ve öne çıkan yazarlar, etkilediği ya da etkilendiği kuram ve okullar üzerinde bir değerlendirme ve sınıflandırma yapılmıştır. Girişimci tanımlarının davranış/eylem ya da eğilim/özellik mi olduğuyla ilgili yapılan değerlendirme de 23 tanımın 14’ünün davranış, 5’inin eğilim, 4’ünün ise hem davranış hem eğilim özellikleri içerdiği söylenebilir. Bu hususta sonraki girişimcilik çalışmalarında ele alınacak değişkenlerin davranış mı eğilim mi olduğuyla ilgili bir ayrıma gidilmesi,

değişkeni ele alırken kullanılacak teorik altyapının bir çerçevesinin çizilmesi noktasında yararlı olabileceğini düşündürmektedir. Ölçüm düzeyleri olarak birey, örgüt ve toplum düzeyinin hangilerini içine alan bir tanım olduğu noktası da araştırmanın bir diğer çıktısı arasında sayılabilir.

Bu sınıflandırma içerisinde literatürde öne çıkan başlıklar ve temel varsayımlar belirtilmiş ve karar bakış açısının öne çıktığı görülmüştür. Girişimcilikte birey düzeyinde karar bakış açısının izleri görülmektedir. Girişimcilik hususu literatürde işletme düzeyinde davranış ya da eylem biçiminde ele alındığıyla ilgili bir açıklama getirebilir.

Şekil 2: Girişimcilik Tanımlarında Vurgulanan Kavramların Dönemler İtibariyle Dağılımı ve Ağırlıkları

Yapılan sınıflandırmayla sonraki girişimcilik çalışmalarının daha derli toplu ele alınmasına olanak tanınması, tanımların entelektüel kökeni hakkında fikir sahibi olunması, dönemsel olarak etkilediği ya da etkilendiği kuram ve ekollerin belirlenmesi gibi özgün katkıları olmuştur. Çalışmanın akademik kaygısı daha gelişmiş bir girişimcilik teorisi ortaya atılmasına merdiven olmuştur.

Girişimciliğin firma ya da toplum açısından davranış ya da eylem olarak en temel hareketinin yeni giriş olduğu ve bireysel açıdan ise girişimcilikle ilgili en temel eğilim ve özelliğin karar bakış açısının izlerinde görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Girişimcilik Tanımlarında Vurgulanan Kavramlar ve Temel Varsayımları

Kavram	Temel Varsayımı	B / Ö / T	Yazarlar	Etkilediği Kuramlar ve Okullar	D & E	T & Ç
Risk Alma	Girişimsel risk, risk üstlenme, belirsizlikle başa çıkma, düşmanca tavırlar ve baskılarla mücadele etme ve taahhüd altına girme, cesaret gösterme, doğru belirsizlik, risk alma kararı	B	Knight 1921, Hebert ve Link 1989:47, Duane Ireland ve Webb 2007:917, Cantillon 1755	Chicago Okulu, Neoklasik model	E	Ç
Giriş ve Tekrar Giriş	Endüstri lideri, ilk hareket eden, başarısızlık karşısında tekrar giriş, yeni girişe yol açan süreçler, uygulamalar ve karar alma faaliyetleri	B	Hebert ve Link 1989: 41, Lundmark, Krzeminska ve Shepherd 2017 :145-152, Duane Ireland ve Webb 2007:917, Lumpkin ve Dess 1996	Girişimcilik Okulu Stratejik Yönetim, Girişimcilik Yönelimi	D	T & Ç
İlk olma, Proaktiflik	Avantaj ve fırsat arama süreçlerini bütünleştirme çabası, proaktivite, özellikle yeniliği sunmada ilk olma hedefi ve kararı	B	Ireland, Hitt ve Sirmon, 2003a,b , Ireland, Hitt et al., 2001:481, Kuratko ve Audretsch 2009:3, Miller 1983	Alman Okulu Stratejik Girişimcilik, Stratejik Yönetim, Girişimcilik Yönelimi	D	Ç
Maceracı	Kaynakları gözetmeden fırsatlar arayışı, kaynak odaklılıktan ziyade pazar odaklı olması, iş fırsatları sunabilecek çevresel değişikliklere uyum sağlaması	B	Howard Stevenson 1990:23	Avusturya Okulu Koşul Bağımlılık Kuramı, Örgütsel Ekoloji	E	Ç
Fırsat Tanıma ve Kollama	Girişimsel keşif, uyanıklık, denge, mükemmel bilgi ya da pazar arama, dinamik rekabet, araç amB Öaç ilişkisi yaratma, keşfedilenle etkileşim süreci, bireysel fırsat bağı, arbitraj fırsatlarını yakalama ve kullanmayla ilgili kararlar, verimlilik, kazançlı fırsatlar, yaratıcılık	B	Kirzner 1973, 1997, Shane ve Venkataraman, 2000, Davidsson ve Honig, 2003, Duane Ireland ve Webb 2007:917, Wiklund ve Shepherd, 2008, E Penrose 1950, Baron ve Ward, 2004, Chandler ve Hanks, 1998	Avusturya Okulu Stratejik Davranış perspektifi, Bilgi asimetrisi, Ekonomiye Özelci Bakış Açısı, Hayek	D	T & Ç
Fırsat Yaratma	Yaratıcı yıkıma yol açma, yeni firma, ç kaynaklı değişim, yenilik, fikir üretme, yeni kombinasyonlar, mutajen oluşum, vizyon	B	Schumpeter ve Redvers 1934, Spencer 2008, Ahmad ve Seymour, 2008, Lundmark, Krzeminska ve Shepherd 2017 :145-152, Lounsbury 1998,	Alman Okulu Örgütsel Ekoloji, Schumpeter, P. Drucker, Girişimcilik Yönelimi	D	T & Ç
Ticarileşme ve Layık Buluş	Buluş-Ürün-Şirketleşme-Kaynak tahsisi-Faaliyet-Büyüme (Süreç)	B	Kirchhoff 1994	İnovasyon	D	T & Ç
İhtiyaç Fazlasını Üretme ve Takas	Takas-endüstri devrimi- karmaşık teknolojiler-Girişimsel Süreç	B	Gümüsoğlu ve Karaöz 2014:99, Ercan ve Gökdeniz 2009: 61	Geleneksel Yöntem, Merkantilizm	D	Ç
Büyüme Odaklılık	İnisiyatif alma, yaratıcılık, büyüme ve optimum seviye kararı	B	Carland, Hoy, Boulton ve Carland, 1984:357, Baumol 1968:65, W. Baumol 1990	Bilişsel Süreçler, Karma	D & E	T
Mükemmel Liderlik	Fırsatları değerlendirmek ve değer yaratma, kaynak sahiplerini seçme ve seferber etme, ana itici güç, bilişsel liderlik, yargısal karar alma, yönetici özelliğe sahip olma, dördüncü üretim faktörü	B	Leitch ve Volery 2017, Vipin Gupta, Macmillan ve Suric 2004, Munoz ve Dimov, 2015:634, Witt 1999, Casson, 1982, Casson, Basu ve Yeung, 2008:3, Drucker 1998:230	Avusturya Okulu Jean Baptiste Say, Drucker	E	Ç
Ağ Oluşturma	Sosyal ve kişiler arası faaliyet, maddi ve teknolojik unsurları bağlama	B	Lundmark, Krzeminska ve Shepherd 2017 :145-152, S. Koesgaard 2011	Ağ teorisi	D	Ç
Müteahhit	Yüklenici	B	Hebert ve Link 1989: 41	Geleneksel Yöntem	D	Ç
İşletme Kurma	Organizasyon, ebeveyn, kimlik inşaaası	Ö	Hebert ve Link 1989: 41, Lundmark, Krzeminska ve Shepherd 2017 :145-152, Duane Ireland ve Webb 2007:917	Örgüt Kuramları	D	Ç

Kavram	Temel Varsayımı	B / Ö / T	Yazarlar	Etkilediği Kuramlar ve Okullar	D & E	T & Ç
Örgüt Kurma	Yeni organizasyon oluşturma, örgütün bir niteliği, özelliği ya da süreci, BÖT faktörlere hükmetme ve kararlar alma, bilgi yönlendirmesi yapma, entropiyi tersine çevirme	Ö	Gartner 1988,1989, Lumpkin ve Dess 1996,Peneder 2009, Lundmark, Krzeminska ve Shepherd 2017 :145-152, H. Liebenstrein 1968	Örgüt Kuramları, Özümseme kapasitesi	D	Ç
Rekabet Etme	Performansı artırabilecek yeteneğe sahip olma, tarama yoğunluğu, planlama esnekliği, stratejik kontrollerin kullanımı, rekabet etme kararı	Ö	Kirzner 1997, Jeffrey G Covin ve Slevin, 1989, Barringer ve Bluedorn 1999	Avusturya Okulu Strateji	D&E	T&Ç
Ekonomik Gelişme	Artan pazar yönelimi, genişleyen ekonomik temel, refah yaratma	T	Bruton, Ahlstrom ve Obloj 2008:1, R.Holcombe 1998	İktisat Bilimi	D	T
Kar Elde Etme	Kar maksimizasyonu, kalkınma, büyüme, zenginlik, servet yaratma, kişisel tatmin, öncü olma, perspektife sahip olma, uygulama ve performans temelli	B / Ö	Peneder, 2009:78, Ma ve Tan 2006:705, Gümüşay 2017:3	Multi disiplinler	E	T&Ç
Kaynak Tahsisçisi	Mal, kaynak yada kurumlarla ilgili söz ve sorumluluk sahibi oluş, karar veren, işveren olma	B / Ö	Hebert ve Link 1989:41-47	Yönetim Bilimi, Girişimcilik araştırmaları	D&E	Ç
Değer Yaratma	Davranışsal esneklik, başkalarını etkileme, kaynakları yapılandırma, esnek odak ve zamansal çeviklik	B / Ö / T	B.Bird ve Jelinek, 1989:23, Vipin Gupta, Macmillan ve Suric 2004, Gümüşay 2017:3, Morris vd., 1996, Wiklund ve Shepherd, 2003, Shane ve Venkataraman 2000		D	T&Ç
Finansör, Sermaye Koyma	Finansal sermaye sağlayan, politik metafora sahip (paydaşları ve kaynaklar için mücadelede) olma	B / Ö / T	Hebert ve Link 1989:41, Lundmark, Krzeminska ve Shepherd 2017 :145-152	Vekalet Kuramı, Yönetişim, güç, Üst Yönetim Kurul ve Takımları	E	Ç
Değişim Süreci	Statükoyu değiştirip yeniyi sunan, girişimcilik sürecini yetenek, fırsat, sermaye ve bilgi birikimi olarak gören, dinamik bir vizyon değişim ve yaratma süreci, değişimi harekete geçirci enerjik egoizme sahip oluş	B / Ö / T	Smilor 1997, Kuratko ve Audretsch 2009, Kiessling 2004:80, Schumpeter	Alman Okulu Devrimsel ve Artırımsal İnovasyon ,Schumpeter, Say, P.Drucker	D	Ç
Karma Tanımlar	Davranışsal (fırsat arayışı), mesleki ve işlevsel boyutlar arasındaki açık farklılık, sosyal davranışlar için anlam sağlayan kuramlar arası bir sistem, multitask	B / Ö / T	Peneder 2009, Gümüşay 2017:4, Duane Ireland ve Webb 2007, S. Wenckers ve R. Thurik 1999	Multi disiplinler	D	T&Ç
Girişimcinin Kişilik Özellikleri ve tutumları	Eğitim, Yaş, Deneyim, Sosyo Ekonomik Köken ayrıca girişimcilik okulu içerisinde geçen sezgi, yargı, deneyim, kavrayış akıl gibi doğuştan gelen özellik, yüksek başarıma ihtiyacı (liderin deneyim ve sezgisi), yönetsel inisiyatif ve karar alma	B / Ö / T	Busenitz ve Barney 1997, Collins ve Moore 1964, McClelland 1961, Hambrick ve Mason 1984, Hagen 1962, A.H Cole 1959, Gençay ve Döven 2019:116, Mumcu 2021:109	Girişimcilik Okulu Sınırlı Rasyonellik, Üst Yönetim Kuramı	D&E	Ç

Tablo 2, yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Tabloda kullanılan kısaltmaların açıklamaları aşağıda belirtilmiştir.

(B=Bireysel, Ö=Örgütsel, T=Toplumsal)

(D=Davranış, E=Eğilim)

(T=Tek Boyutlu Firma ve Toplum Davranışı, Ç=Çok Boyutlu Birey Özelliği)

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada girişimci ve girişimcilik kavramlarının tarihsel gelişim süreci içinde değerlendirilmesi, literatürde girişimci tanımlarında öne çıkan unsurların belirlenmesi ve ileri düzeyde bir girişimcilik teorisine ulaşılması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen girişimci tanımımız şu şekildedir;

Girişimciler, küresel veya yerel rekabet ortamında risk alıp, kaynaklarını, işletme kurmaya tahsis eden, kar elde etme, değer yaratma, büyüme odağıyla en temelde ekonomik gelişme için fırsatları oluşturan ve kollayan, proaktif giriş ve değişim sürecine liderlik eden kararları alan maceracı bireylerdir.

Çalışmada birçok makalede girişimci tanımları incelenmiş ve okullar bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır. Tarihsel süreçte öne çıkan girişimcilik tanımları dönemlere göre gruplandırılmış ve üzerinde yoğun olarak durulan bazı unsurlara rastlanmıştır. Girişimci tanımlarının girişimciliğin davranışsal mı yoksa eğilimsel yönlerini mi vurguladığı konusunda da bir değerlendirme yapılmıştır. Literatürde tek boyutlu yapı, örgütlerde veya iş birimlerinde “girişimci olmanın” nasıl ortaya çıktığını, risk alma, yenilikçilik ve proaktiflik boyutlarının ve belirli bir girişimcilik özelliğinin ortalamasının işletmenin girişimcilik yönelimini gösterdiğini belirtmektedir. Kurumsal düzeyde yaklaşım olarak da adlandırılan bu yapıda girişimci önemli bir role sahiptir. Çok boyutlu yapı ise işletmelerin değer üretmeye yönelik özel amaçları kapsayan uygulamaları, faaliyetleri, süreçleri ve örgütün stratejik duruşunu içeren bireysel girişimcilik çabalarını ve kararlarını ifade eder (Lumpkin ve Dess, 1996: 136). Çalışma kapsamında genel literatür trendi takip edilmiştir ancak bu araştırma temelde üç araştırma sorusunun cevabı aranmıştır.

Girişimcilik literatüründe birçok girişimcilik tanımı bulunmaktadır ancak bu tanımlar tarihsel olarak veya dönemler itibarıyla nasıl şekillenmiş ve değişmiştir?

Girişimcilik tanımları ele alındıkları analiz düzeyleri kapsamında erken dönem ve ekonomik dönemde birey, sosyal bilimler döneminde birey ve örgüt, yönetim çalışmaları döneminde ise birey, örgüt ve toplum analiz düzeyi ile ele alındığı göze çarpmaktadır. Girişimcilik tanımları erken dönem çalışmalarında daha çok tarihsel olarak vurgusu yapılan risk alma, yenilik yapma, kar elde etme gibi unsurlarla karakterize iken, sonraki dönemlerde dönemlerin genel yapısına uygun tanımlamalara gidildiği görülmektedir. Örneğin sosyal bilimler döneminde dönemin yapısı gereği girişimcilikte sosyal bir olgu olarak ele alınmaya başlanmış, sosyal psikolojiden gelen disiplinler göçün etkileri görülmüştür. Yönetim çalışmaları döneminde ise daha çok 21. Yüzyıl becerileri içerisinde sayılabilecek bilgi, rekabet etme, değer yaratma gibi unsurlarla tanımlamalara gidildiği dikkat çekmektedir.

Bu farklı dönemlerin, farklı yazarların ve farklı ekollerin tanımlarında en sık vurgulanan kavramlar nelerdir?

Girişimcilik tanımlarında farklı dönemlerde farklı ekollerin ve okulların en çok vurguladığı hususun “karar alma” üzerinde toplandığı görülmektedir. Akarsu (2021:24) doktora tezinde girişimcilik çalışmalarında kabul görmüş ve uzlaşa sağlanmış dört temel alan içerisinde girişimciliğin stratejik örgütsel “karar alma eğilimi” ile girişimsel aktivitelerin ilişkilendirildiğini aynı zamanda girişimcilik çalışmalarının farklı analiz düzeylerinde çalışmayı gerekli kıldığını vurgulamıştır.

Bu tanımlar hangi okullardan veya okullardan kaynaklanmıştır? Bu okullar girişimcilik kavramının hangi yönünü vurgulamaktadır?

Kısa bir değerlendirme babında şunlar söylenebilir. Chicago Okulu girişimciliğin risk alma, fırsat arama ve kollama yönüne vurgu yaptığı görülmektedir. Alman Okulu girişimciliğin proaktiflik, ilk olma, fırsat yaratma, değişim sürecine vurgu yaptığı görülmektedir. Avusturya Okulunun ise rekabet etme, kaynakları gözetmeden fırsat arayışı, girişimsel keşif ve girişimsel uyanıklık gibi kavramlarla karakterize olduğu dikkat çekmektedir. Girişimcilik tanımlarının okullar ve ekoller düzeyinde detaylı değerlendirmesi Tablo 2 ve Şekil 2’de yapılmıştır.

Girişimcinin tarihsel süreç içindeki yolculuğu ve bu yolculukta ortaya çıkan 23 temel tanımlayıcı unsurun ortaya çıkarılması ve bu tanımların etkilediği ve etkilendiği teorilerle ilişki kurulması bu çalışmanın en temel sonuçlarından birisidir. Tarihsel gelişimi içinde değerlendirildiğinde, girişimci tanımlarının hangilerinin birey, örgüt ve toplum düzeyine daha yakın olabileceği, hangi tanımın çok boyutlu ve tek boyutlu bir yapı içerdiği konusunda bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu durum özellikle tanımların davranış/eylem mi yoksa eğilim/özellik olarak mı tanımlandığı noktasında önem kazanmaktadır. Seçilecek analiz düzeyi, araştırma değişkenlerinin hangi düzeyde veriyle ölçüleceği meselesidir. Bu sınıflandırma içerisinde literatürde öne çıkan başlıklar ve temel varsayımlar belirtilmiş ve karar perspektifinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Girişimciliğin bireysel düzeyde karar perspektifi, işletme düzeyinde ise davranış veya eylem şeklinde değerlendirilmesi ile ele alınmasının kurumsal düzeyde daha net bir açıklama sunabileceği düşünülmektedir. İşletmelerde girişimciliğin yaygınlığı ve farklı ortaya çıkışı hususunda da yine açıklayıcılığa götürebileceği umulmaktadır. Girişimcilik literatüründe firma ve toplum analiz düzeyini dikkate alan tanımların “davranış ve eylem olarak” çoğunlukla yeni giriş olarak ele alındığı görülmektedir. Girişimciliğin bireysel analiz düzeyinde en temel eğilimi ve özelliği, karar verme bakış açısının izlerinde görülmektedir. Bundan sonraki araştırmalarda girişimci ve girişimcilik tanımlarının bu bağlamda ele alınması, alandaki tartışmalı tanımların bütüncül birleştirici bir yaklaşımla ele alınması önerilebilir. Tanımların hangi araştırma göçünden geldiğine dair bir değerlendirme yapılmasının ve analiz düzeylerinin doğru belirlenmesinin sonraki araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Çalışmada temel varsayımları, birimleri ve analiz düzeyleri ile girişimcilik boyutları olarak değerlendirilebilecek ve araştırmacılara yeni bakış açıları sunma potansiyeline sahip bir çerçeve çizilmiştir. Bu çerçeve gelecekteki çalışmalarda da bütüncül olarak ele alınabilir. Bu konu, çalışmanın amacı, örneklemin büyüklüğü, girişimcilerin özelliklerinin mi yoksa çevresel etkilerinin mi incelendiği ile ilgili bir olgu olarak değerlendirilebilir. Girişimcilik kavramının tarihsel süreçte geçirdiği yolculuğa ilişkin özellikle farklı bölgelerdeki girişimci tanımlarının çıkış nedeni incelemeye tabi tutulabilir. Bu öne çıkan 23 adet tanımın farklı coğrafyalarda nasıl anlaşıldığı ile ilgili bir açılım getirilebilir. Ülkelerin koşul şartlarını daha çok ön plana alan değişkenler ile girişimciliğin ele alınması gerekmektedir. Örneğin ülkemizde ve diğer ülkelerde çalışkanlık kavramı bir girişimci niteliği olarak değerlendirilirken, diğer bazı ülkelerde ısrarcılık önemli bir girişimci niteliği olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın alana en önemli katkısı girişimcilik kavramını bütüncül manada literatürde öne çıkan varsayımlar ve vurgular olarak ele almasıdır. Bu husus sonraki çalışmalarda girişimcilik kavramının psikolojik, sosyolojik, ekonomik, yönetsel ve kültürel teoriler çerçevesinde ele alınmasına ön hazırlık olarak düşünülebilir. Bu alanların her birisinin tarihsel süreçte girişimcilik kavramıyla kesiştiği kuramlar bağlamında çalışmalar yapılabilir. Kavramın tarihsel süreçte geçirdiği yolculuk bu kesişim noktalarında, alanlardan kurama geçişle birlikte ele alınmasına, kuramlardan süzülen değişkenler ve potansiyel değişkenlerin ortaya çıkmasına yol açması umulmaktadır. Kuramların, kuramlardan süzülen değişkenlerin ve bu değişkenlerden üretilen hipotezlerin evrilen bir kavram olan girişimcilik hususunu daha net bir paradigmayla anlamamıza ve gelişmiş bir girişimcilik teorisi elde etmemize yol açması beklenmektedir. Çalışma kapsamında girişimcilik literatürü analiz düzeyleri, etkilediği kuram ve okullar, öne çıkan yazar(lar) kapsamında ele alınmıştır. Ülkelerin koşul şartlarını ele alan girişimcilik tanımlarına ve çalışmalarına bakılabilir. Bu tanımlamalar kültürel olarak karşılaştırmalı olarak ele alınabilir. Zira bu çalışmanın kısıtları içerisinde tüm girişimcilik literatürünün gözden geçirilememiş olması, farklı kültür ve dillerdeki girişimcilik tanımlarının ele alınmaması söylenebilir.

MAKALE BİLGİ FORMU

Yazar(lar)ın Katkıları

Makaleye tüm yazarlar eş katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

"Girişimci ve Girişimcilik Kavramları Tarihsel Bir Değerlendirme ve Tanımlarda Yer Alan Ortak Kavramların Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahriyat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Yorum Yönetim Yöntem Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Felsefe Dergisinin" hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir"

KAYNAKÇA

- Akarsu, O. (2021). "Girişimcilik yönelimini etkileyen faktörler nelerdir? Teknoparklarda Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı* Yayınlanmış Doktora Tezi, ss.1-281.
- Aldrich, H. ve Zimmer, C. (1986). "Entrepreneurship through social networks: The art and science of entrepreneurship", *Cambridge: Ballinger*.
- Alferaih, A. (2017). "Weight-and meta-analysis of empirical literature on entrepreneurship: Towards a conceptualization of entrepreneurial intention and behaviour", *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, C: 18, No: 3, ss. 195-209.
- Anderson, B. S., Kreiser, P. M., Kuratko, D. F., Hornsby, J. S. ve Eshima, Y. (2015). "Reconceptualizing entrepreneurial orientation", *Strategic Management Journal*, C: 36, No: 10, ss. 1579-1596.
- Arikan, S. (2004). "Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, Genişletilmiş 2", *Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara*.
- Audretsch, D. B., Bönte, W. ve Tamvada, J. P. (2013). "Religion, social class, and entrepreneurial choice", *Journal of Business Venturing*, C: 28, No: 6, ss. 774-789.
- Basilgan, M. (2011). "Ekonomik gelişmenin yaratıcı yıkımı: Schumpeteryan girişimci", *Amme İdaresi Dergisi*, C: 44, No: 3, ss. 27-56.
- Baumol, W. J. (1968). "Entrepreneurship in economic theory", *The American economic review*, C: 58, No: 2, ss. 64-71.

- Bozkurt, Ö. Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O. ve Alparslan, A. M. (2012). "Türkiye'de girişimciliğin gelişimi: Girişimciler üzerinde nitel bir araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No: 15, ss. 229-247.
- Braunerhjelm, P. (2010). Entrepreneurship, Innovation and Economic Growth-past experience, current knowledge and policy implications. In: CESIS, KTH Royal Institute of Technology.
- Buğra, A. (2017). *Devlet ve işadamları*, İletişim Yayınları.
- Busenitz, L. W. ve Barney, J. B. (1997). "Differences between entrepreneurs and managers in large organizations: Biases and heuristics in strategic decision-making", *Journal of Business Venturing*, C: 12, No: 1, ss. 9-30.
- Carland, J. W., Hoy, F., Boulton, W. R. ve Carland, J. (1984). "Differentiating small business owners from entrepreneurs", *Academy of management Review*, C: 9, No: 2, ss. 354-359.
- Carland, J. W., Hoy, F., Boulton, W. R. ve Carland, J. A. C. (1984). "Differentiating entrepreneurs from small business owners: A conceptualization", *Academy of management Review*, C: 9, No: 2, ss. 354-359.
- Collins, O. F. ve Moore, D. G. (1964). *The enterprising man*, Michigan State Univ Pr.
- Connor, P. E. ve Becker, B. W. (2003). "Personal value systems and decision-making styles of public managers", *Public Personnel Management*, C: 32, No: 1, ss. 155-180.
- Covin, J. G. ve Covin, T. J. (1990). "Competitive aggressiveness, environmental context, and small firm performance", *Entrepreneurship Theory and Practice*, C: 14, No: 4, ss. 35-50.
- Covin, J. G. ve Slevin, D. P. (1989). "Strategic management of small firms in hostile and benign environments", *Strategic Management Journal*, C: 10, No: 1, ss. 75-87.
- Çelik, A. (2006). "Bir istihdam politikası olarak girişimcilik", *Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları*, ss. 467-476.
- Çetin, İ. (1999). "Bir Fikir Sistemi Olarak Ahilik", *II. Uluslar arası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara*.
- Davidsson, P. (2003). "The domain of entrepreneurship research: Some suggestions", *Cognitive approaches to entrepreneurship research*, Emerald Group Publishing Limited.
- Defever, C., Pandelaere, M. ve Roe, K. (2011). "Inducing value-congruent behavior through advertising and the moderating role of attitudes toward advertising", *Journal of Advertising*, C: 40, No: 2, ss. 25-38.
- Ireland, R.D., Webb, J.W. (2007). "A cross-disciplinary exploration of entrepreneurship research", *Journal of Management*, C: 33 No: 6, ss. 891-927.
- Frederick, H., O'Connor, A. ve Kuratko, D. F. (2018). *Entrepreneurship*, Cengage AU.
- Gartner, W. B. (1988). "'Who is an entrepreneur?' is the wrong question", *American journal of small business*, C: 12, No: 4, ss. 11-32.

- Gartner, W. B. (2001). "Is there an elephant in entrepreneurship? Blind assumptions in theory development", *Entrepreneurship Theory and Practice*, C: 25, No: 4, ss. 27-39.
- Gençay, E., & Döven, M. S. (2019). Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Mersin Üniversitesi'nde Bir Araştırma. *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 89-123.
- Granovetter, M. (1973). "The strength of weak ties", *American Journal of*.
- Gültekin, N. ve Sığırı, Ü. (2007). "Bir kültür boyutu olarak" bireycilik-ortaklaşa davranışçılık" ve örgütsel yansımaları", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 23, No: 2.
- Gümüšoğlu, Ş. ve Karaöz, B. (2014). "Tarihsel Süreçte Girişimcilik: Muğla Örneği", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, C: 3, No: 1.
- Gündüz, A. Y., Mehmet, K. ve AYDEMİR, C. (2012). "Ahilik Teşkilatında Ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 14, No: 2, ss. 37-54.
- Hagen, E. (1963). "On the Theory of Social Change. How Economic Growth Begins".
- Hébert, R. F. ve Link, A. N. (1989). "In search of the meaning of entrepreneurship", *Small Business Economics*, C: 1, No: 1, ss. 39-49.
- Hébert, R. F. ve Link, A. N. (2006). "The entrepreneur as innovator", *The Journal of Technology Transfer*, C: 31, No: 5, ss. 589.
- Hemingway, C. A. (2005). "Personal values as a catalyst for corporate social entrepreneurship", *Journal of Business Ethics*, C: 60, No: 3, ss. 233-249.
- Hoselitz, B. F. (1963). "Entrepreneurship and traditional elites", *Explorations in Economic History*, C: 1, No: 1, ss. 36.
- Hoskisson, R. E., Covin, J., Volberda, H. W. ve Johnson, R. A. (2011). "Revitalizing entrepreneurship: The search for new research opportunities", *Journal of Management Studies*, C: 48, No: 6, ss. 1141-1168.
- İraz, R. (2005). *Yaratıcılık ve yenilik bağlamında girişimcilik ve KOBİ'ler*, Çizgi Kitabevi.
- Jones, G. ve Wadhvani, R. D. (2007). *Entrepreneurial theory and the history of globalization*. Paper presented at the Business History Conference. Business and Economic History On-line: Papers Presented at the BHC Annual Meeting.
- Jonsson, P. O. (2014). "What's in a Name? On Language, Concept Formation, and the Definition Disputes in the Entrepreneurship Literature", *On Language, Concept Formation, and the Definition Disputes in the Entrepreneurship Literature (June 23, 2014)*. *Cultural Science*, C: 7, No: 1, ss. 1-22.
- Jonsson, P. O. (2017). "On the Term "Entrepreneur" and the Conceptualization of Entrepreneurship in the Literature of Classical Economics", *International Journal of English Linguistics*, C: 7, No: 6.

- Kantur, D. (2016). "Strategic entrepreneurship: mediating the entrepreneurial orientation-performance link", *Management Decision*, C: 54, No: 1, ss. 24-43.
- Kirzner, I. M. (1997). "Entrepreneurial discovery and the competitive market process: An Austrian approach", *Journal of Economic Literature*, C: 35, No: 1, ss. 60-85.
- Landström, H. (2005). "The Roots of Entrepreneurship and Small Business", *İçinde ResearchPioneers in Entrepreneurship and Small Business Research,(Edt.) Zoltan J. Acs ve David B. Audretsch, Springer*, ss. 27-58.
- Landström, H. ve Benner, M. (2010). "Entrepreneurship research: a history of scholarly migration", *Historical foundations of entrepreneurship research*, ss. 15-45.
- Lumpkin ve Dess. (1996). "Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance", *Academy of management Review*, C: 21, No: 1, ss. 135-172.
- Lumpkin, G. T. ve Dess, G. G. (1996). "Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance", *Academy of management Review*, C: 21, No: 1, ss. 135-172.
- McClelland, D. C. (1961). *Achieving society*, Simon and Schuster.
- Miller, D. ve Friesen, P. H. (1982). "Innovation in conservative and entrepreneurial firms: Two models of strategic momentum", *Strategic Management Journal*, C: 3, No: 1, ss. 1-25.
- Miller, D. ve Friesen, P. H. (1983). "Strategy-making and environment: the third link", *Strategic Management Journal*, C: 4, No: 3, ss. 221-235.
- Misra, S. ve Kumar, E. S. (2000). "Resourcefulness: A proximal conceptualisation of entrepreneurial behaviour", *The Journal of Entrepreneurship*, C: 9, No: 2, ss. 135-154.
- Mumcu, A. (2021). "Girişimcilik eğitimi ve beceri edindirme kurslarının kadınların girişimcilik niyeti üzerindeki etkisi: Aile destek merkezleri üzerine bir araştırma", *Ispec International Congress On Multidisciplinary Studies November 12-13, 2021 Adana, Turkey*. ss.109-114.
- Nijkamp, P. (2003). "Entrepreneurship in a modern network economy", *Regional Studies*, C: 37, No: 4, ss. 395-405.
- Parsons, T. (1957). "N., J. Smelser", *Economy and Society. A Study in the Integration of Economic and Social Theory*, London.
- Penrose, E. ve Penrose, E. T. (2009). *The Theory of the Growth of the Firm*, Oxford university press.
- Pfarrer, M. D. ve Smith, K. G. (2015). "Creative Destruction", *Wiley Encyclopedia of Management*, ss. 1-3.
- Raza, A., Muffatto, M. ve Saeed, S. (2019). "The influence of formal institutions on the relationship between entrepreneurial readiness and entrepreneurial behaviour", *Journal of Small Business and Enterprise Development*.
- Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: a study of ecomonics as if people mattered*, Vintage.

- Schumpeter, J. A. (1947). "The creative response in economic history", *The journal of economic history*, C: 7, No: 2, ss. 149-159.
- Schumpeter, J. A. (2000). "Entrepreneurship as innovation", *Entrepreneurship: The social science view*, ss. 51-75.
- Schumpeter, J. A. ve Redvers, O. (1934). *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung. The Theory of Economic Development. An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle... Translated... by Redvers Opie.*
- Shane, S. ve Venkataraman, S. (2000). "The promise of entrepreneurship as a field of research", *Academy of management Review*, C: 25, No: 1, ss. 217-226.
- Shapiro, A. ve Sokol, L. (1982). "The social dimensions of entrepreneurship", *Encyclopedia of entrepreneurship*, ss. 72-90.
- Smilor, R. W. (1997). "Entrepreneurship: Reflections on a subversive activity", *Journal of Business Venturing*, C: 12, No: 5, ss. 341-346.
- Smith, A. (2010). *The Wealth of Nations: An inquiry into the nature and causes of the Wealth of Nations*, Harriman House Limited.
- Smith, K. G. ve Gregorio, D. D. (2017). "Bisociation, discovery, and the role of entrepreneurial action", *Strategic entrepreneurship: Creating a new mindset*, ss. 127-150.
- Spencer, A. S., Kirchoff, B. A. ve White, C. (2008). "Entrepreneurship, innovation, and wealth distribution: The essence of creative destruction", *International Small Business Journal*, C: 26, No: 1, ss. 9-26.
- Stevenson, H. (1990). "H. et Jarillo, JM, A paradigm of entrepreneurship", *Strategic Management Journal*, C: 11, ss. 17-27.
- Yurtsever, G., Atış, C. ve Yurtsever, Ş. (2006). "Girişimcilik", *Mersin: Karahan Kitabevi.*
- Zahra, S. A., Jennings, D. F. ve Kuratko, D. F. (1999). "The antecedents and consequences of firm-level entrepreneurship: The state of the field", *Entrepreneurship Theory and Practice*, C: 24, No: 2, ss. 45-65.

